

Практична частина

Приклад 1. Перетворити двійкове число 10110110_2 на десятковий еквівалент.

Розв'язування. Під кожним бітом двійкового числа записуємо десяткові значення кожної позиції. Десяткові числа підсумовуємо (дивись таблицю 1.11).

Таблиця 1.11 – Перетворення двійкового числа 10110110_2 на десятковий еквівалент

Степінь основи	2^7	2^6	2^5	2^4	2^3	2^2	2^1	2^0
Значення ваг позицій	128	64	32	16	8	4	2	1
Двійкове число	1	0	1	1	0	1	1	0
Десяткове число	$128 \times 1 +$	$64 \times 0 +$	$32 \times 1 +$	$16 \times 1 +$	$8 \times 0 +$	$4 \times 1 +$	$2 \times 1 +$	$1 \times 0 = 182_{10}$

Відповідь: $10110110_2 = 182_{10}$

Приклад 2. Перетворити десяткове число 155_{10} на двійковий еквівалент.

Розв'язування. Десяткове число ділимо на 2. Остачу у вигляді 0 або 1 записуємо у молодший розряд двійкового числа. Частку від ділення знов ділимо на 2, остачу (0 або 1) записуємо у наступний після молодшого розряд. Ці дії виконуємо доти, доки частка від чергового ділення не дорівнюватиме 1. Одиницю записуємо у старший розряд двійкового числа:

$155 : 2 = 77$	остача 1
$77 : 2 = 38$	остача 1
$38 : 2 = 19$	остача 0
$19 : 2 = 9$	остача 1
$9 : 2 = 4$	остача 1
$4 : 2 = 2$	остача 0
$2 : 2 = 1$	остача 0
	1 0 0 1 1 0 1 1

Відповідь: $155_{10} = 10011011_2$

Приклад 3. Записати десятковий дріб $0,366_{10}$ з точністю 2^{-8} у двійковій системі числення.

Розв'язування. Дробову частину заданого числа та чисел, що утворюються у результаті множення, 8 разів послідовно множимо на 2:

0,366 · 2 = 0,732	ціла частина 0	
0,732 · 2 = 1,464	ціла частина 1	
0,464 · 2 = 0,928	ціла частина 0	
0,928 · 2 = 1,856	ціла частина 1	
0,856 · 2 = 1,712	ціла частина 1	
0,712 · 2 = 1,424	ціла частина 1	
0,424 · 2 = 0,848	ціла частина 0	
0,848 · 2 = 1,696	ціла частина 1	

$0,366_{10} = 0, \mathbf{0 1 0 1 1 1 0 1}_2$

Відповідь: $0,366_{10} = 0,01011101_2$

Приклад 4. Перетворити двійкове число $0,01011101_2$ на десятковий еквівалент.

Розв'язування. Під кожним бітом двійкового числа записуємо десяткові значення кожної позиції. Десяткові числа підсумовуємо (дивись таблицю 1.12).

Таблиця 1.12 – Перетворення двійкового числа $0,01011101_2$ на десятковий еквівалент

Степінь основи	2^0	2^{-1}	2^{-2}	2^{-3}	2^{-4}	2^{-5}	2^{-6}	2^{-7}	2^{-8}
Значення ваг позицій	1	0,5	0,25	0,125	0,0625	0,03125	0,015625	0,0078125	0,00390625
Двійкове число	0	0	1	0	1	1	1	0	1
Десяткове число	0+	0+	0,25+	0+	0,0625+	0,03125+	0,015625+	0+	0,00390625= 0,36328125

Відповідь: $0,01011101_2 = 0,36328125_{10}$

Приклад 5. Перетворити двійкове число $111011,011$ на десятковий еквівалент.

Розв'язування. Під кожним бітом двійкового числа записуємо десяткові значення кожної позиції. Окремо підсумовуємо десяткові числа цілої і дробової частини (дивись таблицю 1.13).

Таблиця 1.13 – Перетворення двійкового числа $111011,011$ на десятковий еквівалент

Степінь основи	2^5	2^4	2^3	2^2	2^1	2^0		2^{-1}	2^{-2}	2^{-3}
Значення ваг позицій	32	16	8	4	2	1		0,5	0,25	0,125
Двійкове число	1	1	1	0	1	1	,	0	1	1
Десяткове число	$32 \times 1+$	$16 \times 1+$	$8 \times 1+$	$4 \times 0+$	$2 \times 1+$	$1 \times 1=59$	,	$0,5 \times 0+$	$0,25 \times 1+$	$0,125 \times 1=0,375$

Ціла частина

Дробова частина

Відповідь: $111011,011_2 = 59,375_{10}$

Приклад 6. Перетворити двійкове число 11111000100_2 на вісімковий еквівалент.

Розв'язування. Для того щоб перетворити двійкове число на вісімковий еквівалент, ділимо його на тріади – групи по три біти, починаючи з молодшого біта. Якщо кількість бітів не кратна 3, то двійкове число доповнюємо нулями зліва. Потім кожну тріаду замінюємо на еквівалентну вісімкову цифру (дивись таблицю 1.14).

Таблиця 1.14 – Перетворення двійкового числа 11111000100_2 на вісімковий еквівалент

Двійкове число	011	111	000	100
Вісімкове число	3	7	0	4

Відповідь: $11111000100_2 = 3704_8$

Приклад 7. Перетворити вісімкове число 6521_8 на двійковий еквівалент.

Розв'язування. Для перетворення вісімкового числа кожну його цифру замінюємо двійковою тріадою (дивись таблицю 1.15).

Таблиця 1.15 – Перетворення вісімкового числа 6521_8 на двійковий еквівалент

Вісімкове число	6	5	2	1
Двійкове число	110	101	010	001

Відповідь: $6521_8 = 110101010001_2$

Приклад 8. Перетворити вісімкове число 2357_8 на десятковий еквівалент.

Розв'язування. Перетворення виконуємо за таблицею 1.16, у другому рядку якої вказано ваги чотирьох перших позицій вісімкового числа.

Таблиця 1.16 – Перетворення вісімкового числа 2357_8 на десятковий еквівалент

Степінь основи	8^3	8^2	8^1	8^0
Значення ваг позицій	512	64	8	1
Вісімкове число	2	3	5	7
Десяткове число	$512 \times 2 +$	$64 \times 3 +$	$8 \times 5 +$	$1 \times 7 = 1263_{10}$

Відповідь: $2357_8 = 1263_{10}$

Приклад 9. Перетворити десяткове число 3336_{10} на вісімковий еквівалент.

Розв'язування. При перетворенні десяткове число 3336_{10} ділимо на 8, що дає частку 417_{10} і остачу $0_{10}=0_8$. Таким чином, молодший розряд вісімкового числа має значення 0. Частка 417_{10} стає діленим і її знову ділять на 8, що дає частку 52_{10} і остачу $1_{10}=1_8$, яка стає значенням другого розряду вісімкового числа. Ділення 52_{10} на 8 дає частку 6_{10} і остачу $4_{10}=4_8$. Останню частку 6_{10} ділять на 8 із часткою 0 і остачею $6_{10}=6_8$. Оскільки остання частка дорівнює 0, то цифра 6_8 стає значенням старшого розряду вісімкового числа:

$3336_{10} : 8 = 417_{10}$	остача $0_{10} = 0_8$
$417_{10} : 8 = 52_{10}$	остача $1_{10} = 1_8$
$52_{10} : 8 = 6_{10}$	остача $4_{10} = 4_8$
$6_{10} : 8 = 0$	остача $6_{10} = 6_8$

$3336_{10} = 6\ 4\ 1\ 0$

Відповідь: $3336_{10} = 6410_8$

Приклад 10. Перетворити двійкове число 111010_2 на шістнадцятковий еквівалент.

Розв'язування. Для перетворення двійкового числа на шістнадцятковий еквівалент треба поділити його на тетради – групи по чотири біти, починаючи з молодшого біта. Потім кожен тетраду замінити еквівалентною шістнадцятковою цифрою. Значення молодшої тетради $1010_2 = A_{16}$, старшої – $0011_2 = 3_{16}$.

Відповідь: $111010_2 = 3A_{16}$.

Приклад 11. Перетворити шістнадцяткове число $7F_{16}$ на двійковий еквівалент.

Розв'язування. Для перетворення шістнадцяткового числа на двійковий еквівалент кожен шістнадцяткову цифру слід замінити на двійковий еквівалент – тетраду. Еквівалентом шістнадцяткової цифри 7_{16} є двійкове число 0111_2 , а цифри F_{16} – число 1111_2 .

Відповідь: $7F_{16} = 1111111_2$

Приклад 12. Перетворити десяткове число 15797_{10} на шістнадцятковий еквівалент.

Розв'язування. При перетворенні десяткове число 15797_{10} ділять на 16, що дає частку 987_{10} і остачу $5_{10} = 5_{16}$. Таким чином, молодший розряд шістнадцяткового числа має значення 5. Частка 987_{10} стає діленим і її знову ділять на 16, що дає частку 61_{10} і остачу $11_{10}=B_{16}$, яка стає значенням другого розряду шістнадцяткового числа. Ділення 61_{10} на 16 дає частку 3_{10} і остачу $13_{10}=D_{16}$. Ділення 3_{10} на 16 дає частку 0 і остачу $3_{10}=3_{16}$. Оскільки остання

частка дорівнює 0, то цифра 3_{16} стає значенням старшого розряду шістнадцяткового числа:

$$\begin{aligned} 15797_{10} &: 16 = 987_{10} \\ 987_{10} &: 16 = 61_{10} \\ 61_{10} &: 16 = 3_{10} \\ 3_{10} &: 16 = 0 \end{aligned}$$

Відповідь: $15797_{10} = 3DB5_{16}$

Приклад 13. Перетворити шістнадцяткове число $2C6E_{16}$ на десятковий еквівалент.

Розв'язування. Для перетворення шістнадцяткового числа на десятковий еквівалент кожен його цифру множать на відповідну вагу позиції. Сума цих добутків дає десяткове число (дивись таблицю 1.17).

Таблиця 1.17 – Перетворення шістнадцяткового числа на десятковий еквівалент

Значення позицій	16^3	16^2	16^1	16^0
Значення ваг позицій	4096	256	16	1
Шістнадцяткове число	2	C (12)	6	E (14)
Десяткове число	$2 \times 4096 +$	$12 \times 256 +$	$6 \times 16 +$	$14 \times 1 = 11374$

Відповідь: $2C6E_{16} = 11374_{10}$

Приклад 14. Перетворити десяткове число 3691_{10} на двійково-десятковий код.

Розв'язування. При перетворенні кожен цифру десяткового числа перетворюють на двійковий 4-розрядний еквівалент (дивись таблицю 1.18):

Таблиця 1.18 – Перетворення десяткового числа на двійково-десятковий код

Десяткове число	3	6	9	1
Двійково-десятковий код	0011	0110	1001	0001

Відповідь: $3691_{10} = 0011\ 0110\ 1001\ 0001_{2-10}$

Приклад 15. Перетворити двійково-десяткове число 100000001110010_{2-10} на десятковий еквівалент.

Розв'язування. Кожна тетрада двійково-десяткового числа перетворюється на десятковий еквівалент (дивись таблицю 1.19):

Таблиця 1.19 – Перетворення двійково-десятькового числа на десятиковий еквівалент

Двійково-десятьковий код	1000	0000	0111	0010
Десятькове число	8	0	7	2

Відповідь: $1000\ 0000\ 0111\ 0010_{2-10} = 8072_{10}$

Задачі для самостійної підготовки

- Перетворіть на десятиковий код такі двійкові числа: а) 0001; б) 0101; в) 1000; г) 1011; д) 1111; е) 10101010,1101; ж) 10110111,0001; з) 111101110,11101110.
- Перетворіть на двійковий код наступні десятикові числа: а) 27; б) 346; в) 7465; г) 456.
- Перетворіть на двійковий код наступні десятикові числа з точністю 2^{-6} : а) 23,55; б) 39,41; в) 34,6; г) 321,456.
- Перетворіть на двійковий еквівалент числа: а) 3_8 ; б) 7_8 ; в) 7642_8 ; г) 2105_8 .
- Перетворіть на вісімковий еквівалент числа: а) 101_2 ; б) 110_2 ; в) 010_2 ; г) 111000101010_2 .
- Перетворіть на двійковий еквівалент числа: а) C_{16} ; б) 6_{16} ; в) F_{16} ; г) E_{16} .
- Перетворіть на шістнадцятковий еквівалент числа: а) 1001_2 ; б) 1100_2 ; в) 01111110_2 ; г) 11011011_2 .
- Перетворіть на двійково-десятьковий еквівалент такі десятикові числа: а) 39_{10} ; б) 17_{10} ; в) 256_{10} ; г) 778_{10} ; д) 8573_{10} .
- Перетворіть на десятиковий еквівалент такі двійково-десятькові числа: а) $1000\ 0000_{2-10}$; б) $0000\ 0001_{2-10}$; в) $0111\ 0000\ 0101_{2-10}$; г) $1001\ 0001\ 0011\ 0100_{2-10}$; д) $0100\ 0110\ 1000\ 1001_{2-10}$.
- Яке з чисел більше: 5_{10} або 5_8 ; 1111_2 або 1111_8 ?